

z kapitalistických armád

SOCIÁLNA PODSTATA DÔSTOJNÍCKEHO ZBORU V KAPITALISTICKÝCH KRAJINÁCH

Major RSDr. Štefan V o l n e r, CSc.

Proces militarizácie buržoáznej spoločnosti, výstavba a rozvoj buržoáznej armády je v kapitalistických štátoch sprevádzaný intenzívnym rozvojom buržoáznej sociológie armády. Dynamika a zložitost vnútropolitických a medzinárodnopolitických vzťahov, prehlbujúca sa kríza buržoáznych spoločností, rozmach vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve atď. spôsobujú, že sa stáva čoraz významnejším prostriedkom uskutočňovania militaristickej politiky reakčných kruhov imperialistických mocností, realizácie ich antikomunistických, antidemokratických a protifudových cieľov. V súčasnosti aj naďalej plní príkaz objednávky vládnucich tried. Svoju hlavnú pozornosť sústreďuje predovšetkým na falzifikáciu triednej podstaty a poslania armád buržoáznych štátov, triednych aspektov všetkých oblastí a stránok vojenstva. Táto snaha sa v plnej miere prejavuje aj pri skúmaní a objasňovaní sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru, jeho triednej podstaty a poslania.

Buržoázni sociológovia pri definovaní a skúmaní sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru vedome zastierajú predovšetkým jeho triednu podstatu. M. Janowitz v publikácii „Vojenský konflikt“ uvádza, že: „Vojenská dôstojníctva sú služobníci občanov, a teda majú právo zastávať súkromné politické hľadiská...“ Vo svojich prácach plne ignoruje triedne determinanty rozvoja spoločnosti a armády, triednu podstatu a poslanie dôstojníckeho zboru. F. Brown tvrdí, že armáda, teda aj dôstojnícky zbor, ako súčasť štátu uskutočňuje významný sociálny program na zvyšovanie blahobytu občanov. M. D. Field, taktiež ignorujúci triedny charakter dôstojníckeho zboru, tvrdí, že: „Pôvodná odovzdanosť vojenskejho personálu sa zmenila v odovzdanosť voči korporatívnemu telesu, ktorého je členom. Toto teleso a nie triedny pôvod boli hlavným zdrojom statusu a autority.“

Triednu podstatu dôstojníckeho zboru neodhalil plne ani C. W. Mills, ktorý sa zo všetkých amerických sociológov dostal najbližšie k zisteniu vývoja americkej spoločnosti, ktorý bol najbližšie k objasneniu vzájomného vzťahu medzi vojenstvom, ekonomikou a politikou. V jeho diele sa od-

rážajú ilúzie o nadtriednom charaktere štátu, teda aj armády a jej dôstojníckeho zboru.

Spolu s týmito názormi sa v buržoáznej sociologickej literatúre objavujú aj rôzne neomilitaristické teórie, ktoré sa snažia ospravedlniť existenciu imperialistických armád, teda aj dôstojníckeho zboru, údajne všeobecne prosperujúcimi „sociálne výrobnými funkciami“, tým, že prispievajú blahu ľudu a sú vôbec prospešné pre civilnú spoločnosť, lebo slúžia „národnej obrane“.

Veľká skupina buržoázných sociológov pri definovaní a určovaní sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru vôbec nevyjadruje jeho sociálno-triednu príslušnosť.

Rôznorodosť názorov buržoázných sociológov na otázku sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru je daná tým, že v buržoáznej sociológii chýbajú vedecké metodologické základy rozdelenia spoločnosti na sociálne skupiny a triedy. Ich spoločnou „ideovou“ platformou je antikomunizmus, jednotným filozofickým a metodologickým základom je idealizmus a metafyzika. Na tieto názory buržoázných sociológov má vplyv aj tradičná buržoázna koncepcia nadtriednosti armády, predstava o nej ako o „celonárodnej inštitúcii“, stojacej nad záujmami ktorejkoľvek triedy.

Skutočnú vedeckú analýzu sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru všetkých historických typov armád je možné uskutočniť len na základe marxisticko-leninskej metodológie. Podľa nej pri určovaní sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru sa musíme riadiť základnými kritériami sociálno-triedneho členenia spoločnosti, tzn. ich vzťahom k výrobným prostriedkom a charakterom práce, jej delenie na duševnú a fyzickú. Analýza pracovnej činnosti dôstojníkov z hľadiska oblasti uplatňovania (vojenská), kvalitatívnej úrovne (profesionálna), jej charakteru (prevládanie rozumovej činnosti), špecifiky (riadiaca), umožňuje urobiť záver, že dôstojnícky zbor je, z hľadiska sociálno-profesionálneho členenia, zvláštnou sociálnou skupinou, patriacou do sociálnej skupiny inteligencie — vojenskej inteligencie. Avšak analýza dôstojníckeho zboru len podľa vzťahu k výrobným prostriedkom a podľa charakteru práce ešte nedáva úplnú odpoveď na jej sociálnu podstatu, nemožno ju určiť rozdiely a špecifiká dôstojníckeho zboru v protikladných spoločenských systémoch. Treba ho analyzovať v širšom sociálnom rozsahu, t. j. s rešpektovaním jeho vzťahu v systéme spoločenských vzťahov, predovšetkým politických.

V tejto súvislosti, pri analýze sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru, má veľký teoreticko-poznávací a prakticko-politický význam sledovanie nielen kritérií sociálno-profesionálneho začlenenia, ale aj kritéria sociálno-politického členenia, t. j. ich sociálno-triedne a sociálno-politické postoje, hodnotovú orientáciu a sociálno-politickú aktivitu. Vychádzajúc z tohto sociálno-politického členenia **dôstojnícky zbor v kapitalistických krajinách je najvyhranenejším predstaviteľom záujmov monopolistickej buržoázie, vykonávateľom ich vôle.** Už V. I. Lenin svojho času upozornil, že „dôstojníci a generáli zväčša alebo patria k triede kapitalistov alebo hája jej záujmy“.

Hlavné determinanty sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru buržoázných armád spočívajú vo zvláštnostiach ekonomickej základne a v systéme tried a triednych vzťahov. Tieto prostredníctvom súhrnu nastavbových elementov, zvlášť politickej organizácie kapitalistickej spoločnosti, určujú triednu podstatu a poslanie buržoáznej armády, ale zároveň aj jej dôstojníckeho zboru. Preto **triedny aspekt v analýze sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru má prvoradý význam.** Práve k nemu zaujímavú buržoáznu sociológoviu odmietať, až nevraživý vzťah. Samotná sociálno-triedna štruktúra dôstojníckeho zboru, mechanizmus jeho výberu a dopĺňovania, celý systém výchovy a prípravy pritom dokazujú, že sa buržoázia v praxi veľmi prísne riadi triednym princípom výstavby armády, že veľmi dôsledne sleduje triedne a politické hľadiská pri dopĺňovaní a formovaní svojho dôstojníckeho zboru. Napr. v dôstojníckom zbore USA sú predstavitelia podnikateľskej a priemyselnej elity zastúpení 3 %, vyššie stredné vrstvy 47 %, stredné vrstvy 45 % a robotníci a úradníci 5 %. To znamená, že 95 % dôstojníckeho zboru je reprezentované tými sociálnymi vrstvami, ktoré zaujímajú v spoločnosti len 5–6 % obyvateľstva.

Z rovnakých zdrojov vyplýva, že vo Veľkej Británii sú najvyššie vrstvy zastúpené v dôstojníckom zbore 5 % a stredné vrstvy 95 %. Pokiaľ ide o západonemecký bundeswehr, jeho dôstojnícky zbor je zložený zo 75 % predstaviteľov privilegovaných tried buržoázie, z 10 % inteligencie a z 15 percent príslušníkov robotníckej triedy a úradníkov. Podobná situácia je aj vo francúzskom dôstojníckom zbore.

V 70. a 80. rokoch došlo v sociálno-triednom zložení dôstojníckeho zboru kapitalistických armád k značným zmenám. Vlády kapitalistických krajín a velenie ich armád v dôsledku pôsobenia predovšet-

kým takých faktorov, ako sú rast počtu ozbrojených síl, vplyv vedeckotechnického pokroku vo vojenstve, rast zložitosti vojenskej služby, znižovanie prestíže vojenskej profesie v buržoázných kruhoch, znižovanie sociálnej základne buržoázie a upevňovanie jej parazitizmu, boli, ale aj v súčasnosti sú, nútení prejsť na rozširovanie sociálnej základne (hraníc) dôstojníckeho zboru. Zreteľne je to vidieť napr. už u mladšieho dôstojníckeho zboru buržoázných armád. Pre nižších dôstojníkov bundeswehru je charakteristická sociálna rôznorodosť. V jeho sociálnom zložení sa postupne znižuje počet dôstojníkov z veľkej buržoázie (16 %), z úradníkov a rodín vojakov je 32,4 %, synov vojakov je 34,2 % a príslušníkov robotníckej triedy je 17,4 %.

Buržoázní sociológovia, opierajúc sa o tieto skutočnosti, začali vo svojich úvahách preceňovať niektoré čiastkové presuny v sociálnom zložení dôstojníckeho zboru. Tieto úvahy zaviedli napr. M. Janowitz, ale i ostatných buržoázných sociológov, k ničím nezdôvodniteľným špekuláciám o „demokratizácii“ a „zobčanštvaní“ dôstojníckeho zboru kapitalistických armád a dokonca až k pochybným teóriám o postupujúcej konvergencii civilných a vojenských sociálnych štruktúr. Analýza dôstojníckeho zboru v kapitalistických krajinách však ukazuje, že menšie zastúpenie veľkoburžoázie v sociálnom zložení dôstojníckeho zboru na veci nič nemení, lebo táto sociálna skupina naďalej obsadzuje hlavné a rozhodujúce miesta a ostatné sociálne pozície prenechávajú iným loajálnym sociálnym vrstvám. Zároveň buržoázia veľmi prísne sleduje, aby nedošlo k prenikaniu predstaviteľov najrevolučnejšej sily spoločnosti — robotníckej triedy — do dôstojníckeho zboru. Preto ani príliv stredných a nižších vrstiev do dôstojníckeho zboru buržoázných armád nie je možno považovať, ako sa o to často snažia buržoázní sociológovia, za prejav „demokratizácie“ buržoázneho vojenstva, „zobčanštvania“ dôstojníckeho zboru. Nehovoriac pritom ani o tom, že kritérium sociálneho pôvodu nemôže byť jediným kritériom sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru. Treba tu rešpektovať aj ich triedne poslanie, spoločenskú funkciu, spoločenské pozície, sociálno-politickú aktivitu a spoločenský status. Vychádzajúc práve z týchto kritérií, z celého radu charakteristík, ktoré v jednote a vo vzájomných vzťahoch umožňujú postihnúť sociálnu podstatu dôstojníckeho zboru buržoázných armád, možno jednoznačne konštatovať, že **buržoáznym dôstojníckym zborom**, napriek niektorým zme-

nám v jeho sociálnom zložení, **predstavuje najreakčnejšiu, najorganizovanejšiu a najkonzervatívnejšiu a politicky spoľahlivú (loajálnu) sociálnu skupinu v kapitalistických štátoch, ovládajúcu súčasné formy a spôsoby vedenia vojny a ozbrojeného zápasu v záujme monopolitických reakčných kruhov. Sú dôslednými hlásateľmi a obrancami ideí buržoázie, pripravení zúčastniť sa v ľubovoľných akciách imperializmu.** Dôstojnícky zbor buržoázných armád je pevnou súčasťou mocenskej štruktúry buržoázneho štátu, je triednym, mocenským nástrojom monopolistickej buržoázie.

Požadované kvality dôstojníckeho zboru dosahujú buržoázne vlády dôsledným uplatňovaním triedneho princípu pri jeho výbere, dopĺňovaní, príprave a výchove.

V súčasných buržoázných armádach sa realizácia triedneho princípu pri upevňovaní triedneho charakteru a poslania dôstojníckeho zboru najvýraznejšie prejavuje v:

- snahe buržoázie zabezpečiť zastúpenie svojej triedy, hlavne na vyšších stupňoch velenia armády,

- prísnom zachovaní a posilňovaní politického výberu,

- duchovnom pôsobení na dôstojnícky zbor, uskutočňovaní jeho výchovy a výcviku v duchu ideológie vládnucej buržoáznej triedy v duchu antikomunizmu a antisovietizmu.

Buržoázia zabezpečuje zastúpenie svojej triedy na vyšších stupňoch velenia armády predovšetkým cestou prísneho triedneho výberu do vojenských akadémií. Ich absolventi, z hľadiska upevnenia buržoázných triednych vzťahov v armáde, sú najväčšou nádejou monopolistickej buržoázie. Napr. v USA absolventi vojenskej akadémie West Point, námorníckej akadémie Annapolis a leteckej akadémie Colorado Springs, tvoria jednu tretinu vyšších dôstojníkov a asi 65—70 % generálov a admirálov. V námorníctve absolventi vojenskej akadémie v Annapolis tvoria 100 % medzi admirálmi a viceadmirálmi.

Vo Veľkej Británii z 107 generálov a maršalov pozemných vojsk je 80 (74,6 %) predstaviteľov aristokracie, veľkej buržoázie a ostatní sú synovia vojenských kádrov.

Medzi plukovníkmi bundeswehru nie je ani jedného predstaviteľa robotníckej triedy a zamestnancov. Avšak 93 % z nich má pôvod z veľkej buržoázie a vojakov.

Pokiaľ sa jedná o politický výber, v minulosti sa svojím obsahom stotožňoval s triednym výberom. Obe úlohy sa riešili

súčasne, nakoľko samotný pôvod dôstojníkov z buržoáznych a dôstojníckych rodín garantoval ich spoľahlivosť. Avšak v súčasnosti v dôsledku rozširovania sociálnej základne dôstojníckeho zboru, rastu mierového hnutia a antimilitaristických nálad obyvateľstva, ich prenikanie aj do radov buržoázie, sa politický výber stáva dôležitým výrazom triedneho prístupu k doplňovaniu dôstojníckeho zboru kapitalistických armád. Nadobudol nielen relatívnu samostatnosť, ale aj väčší význam.

V USA treba mať k vstupu do vojenskej akadémie doporučené senátora alebo člena Kongresu z miesta bydliska uchádzača. V ozbrojených silách Francúzska je napr. s každým uchádzačom uskutočnená politická beseda. Mimo to je každý uchádzač povinný spracovať a predniesť referát na vojensko-politickú tému. Podľa západnej tlače 40 % uchádzačov neuspje práve kvôli týmto politickým besedám.

Duchovné pôsobenie buržoázie na dôstojnícky zbor je zamerané predovšetkým na formovanie ich preburžoáznych ideologických a sociálno-politických kvalít. Vystupuje ako hlavný prostriedok, umožňujúci buržoázii premeniť dôstojnícky zbor v poslušný nástroj najreakčnejších skupín imperialistickej buržoázie.

Kvalitatívne nové v duchovnom pôsobení buržoázie na dôstojnícky zbor kapitalistických armád je to, že zatiaľ čo v minulosti bol pri príprave a výchove dôstojníkov hlavný dôraz položený na ich apolitický charakter, tak v súčasnosti sa hlavná pozornosť sústreďuje na výchovu ideologickej pevnosti a pripraveného vykonávateľa reakčnej a protifudovej politiky buržoázie, presvedčeného antikomunistu a antisovietistu. Pričom buržoázii nejde len o to, aby dôstojníkov presvedčila o „správnosti“ ideálov a cieľov kapitalizmu, ale aj o to, aby ich vyzbrojila ideologickými argumentami pre prípravu vojakov, ich ideologické spracovanie.

Buržoázne reakčné vládne kruhy spolu s velením armád venujú väčšiu pozornosť zvyšovaniu účinnosti a kvality ideologického spracovania dôstojníckeho zboru. V ozbrojených silách USA sú napríklad jeho základné smery: výchova v duchu buržoázneho patriotizmu, „amerického spôsobu života“, neutralizácia pôsobenia myšlienok uvoľňovania medzinárodného napätia a ozbrojenia, podnecovanie citov nenávisťi voči socialistickým štátom, formovanie presvedčenia o „agresivite“ ZSSR a ostatných socialistických armád, odpútanie ich vedomia od politických, sociálnych a ekonomických problémov USA. Súčasne

so zastrašovaním vojakov klamnými výmyslami o „sovietskej vojenskej hrozbe“ venuje vláda USA veľkú pozornosť tomu, aby u nich na druhej strane nevyvolával pocit strachu z vojenskej sily Varšavskej zmluvy.

Vojenská tlač NSR čoraz častejšie zdôrazňuje, že v súčasnosti hodnota generála a dôstojníka je určená nielen jeho profesionálnymi, odbornými vedomosťami, ale i umením pracovať s ľuďmi a vychovávať ich v duchu vernosti svojmu štátu. Ide o prípravu takých veliteľov, u ktorých možno spojovať vojenské vedomosti s kvalitami „vychovávateľa a propagandistu“, schopných „mobilizovať vojakov k aktívnemu vedeniu bojových akcií proti socialistickým krajinám.

Paralelne s týmito ideologickými faktormi buržoázia kladie veľký dôraz aj na sociálno-politické faktory. Pomocou nich upevňuje u dôstojníckeho zboru tradičné konzervatívne a reakčné politické názory.

Neoddeliteľnou súčasťou výberu a formovania dôstojníckeho zboru v kapitalistických krajinách je aj materiálno-ekonomické pôsobenie buržoázie na dôstojnícky zbor. Uskutočňuje sa predovšetkým tromi spôsobmi:

- garantuje dôstojníkom vysoký peňažitý príjem,
- zabezpečuje účasť niektorých dôstojníkov na vojenských dividendách buržoázie,
- spojuje časť dôstojníkov s vojensko-priemyslovým komplexom.

Z uvedeného rozboru sociálnej podstaty dôstojníckeho zboru kapitalistických armád možno urobiť nasledujúci záver:

V súčasnosti nie je možné hovoriť o podstatných zmenách v triednej orientácii dôstojníckeho zboru. Aj najmenšie revolučné akcie a názory sú vylučované z buržoáznych armád. V súčasnosti preto absolútna väčšina dôstojníckeho zboru kapitalistických armád má buržoázne názory a postoje. Dôstojnícky zbor má naďalej výrazne reakčný charakter, a to z hľadiska charakteru uplatňovania ich sociálnych funkcií, ako i z hľadiska ich sociálno-politických a ideologických názorov. Nedocenenie, prípadne znížovanie tohto faktu, ako jedného z ukazovateľov bojovej sily kapitalistických armád, by bola zo strany príslušníkov socialistickej armády veľká chyba. Preto sústavný a hlboký rozbor týchto otázok sa musí stať organickou súčasťou skúmania problému obranyschopnosti našej socialistickej vlasti, ale aj socialistického spoločenstva, skúmania nášho pravdepodobného nepriateľa.